

0 pogled

Evropski arhitekta iz Srebrenice

Nagrade zagrebačkog
34. salona mladih:
Hodanje po gurni

Bookstan: Opet znamo
da volimo književnost

Evropska biografija arhitekta iz Srebrenice

Kapitalno djelo Aide Abadžić-Hodžić o arhitekti, dizajneru i urbanisti Selmanu Selmanagiću objavljeno je i na njemačkom i posvećeno Srebrenici

Piše: **HILMO NEIMARLIJA**

Pod naslovom "Selman Selmanagić: evropska biografija" u Bauhaus arhivu u Berlinu desetog aprila održan je međunarodni simpozij o Srebreničaninu koji je svoje ime i djelo upisao u historiju moderne evropske arhitekture i dizajna. Simpozij je organiziran u sklopu obilježavanja pojave njemačkog izdanja djela prof. dr. Aide Abadžić-Hodžić *Selman Selmanagić i Bauhaus*, a u okviru manifestacije Evropska godina kulturnog naslijeđa 2018. Promocija izdanja priređena je dan ranije. Djelo ugledne bosanskohercegovačke historičarke umjetnosti i profesorice Filozofskog fakulteta u Sarajevu *Selman Selmanagić und das Bauhaus* objavljeno je u reprezentativnoj ediciji "Građevinska zdanja i umjetnički spomenici Berlina" Landesdenkmalamta Berlin, od strane izdavačke kuće Gebr. Mann Verlag i predstavlja prošireno

Bio je jedan od petoro polaznika Bauhausa sa prostora južnoslavenskih zemalja i jedini je diplomirao na ovom najcjenjenijem učilištu evropske i svjetske umjetničke avangarde

Aida Abadžić-Hodžić na predstavljanju knjige u Bauhaus arhivu u Berlinu / WOLFGANGBITTNER 2018.

izdanje knjige koja je pod istim naslovom objavljena 2014. u Bošnjačkom institutu u Sarajevu.

Balkanski Le Corbusier

Svoje ime Srebrenica je dobila po moćnom simbolu života u civilizaciji, po oplemenjavajućem metalu koji zemlja čuva sa još nekolicinom minerala u čistom obliku u svojoj kori. U njezinom imenu stapaju se sjaj i zvuk srebrnina, zvuk i sjaj civilizacijskog oblikovanja i djelovanja. Potvrđivanju tog izvornog značenja imena Srebrenice, potvrđivanju što pripada civilizacijskoj gradnji i civilizacijskom oblikovanju najvišeg reda, Srebreničanin Selman Selmanagić je u proteklom stoljeću pružio evropski doprinos. Arhitekta, urbanista, dizajner i njemački univerzitetski profesor, Selman Selmanagić je jedini svršeni Bauhausa sa prostora bivše Jugoslavije i jedina ličnost iz Bosne i Hercegovine čije se ime pojavljuje sa imenima predstavnika evropske i svjetske avangarde u umjetnosti dvadesetog stoljeća. Nažalost, prije nego što se u Srebrenici otkrilo Selmana Selmanagića kao istaknutu ličnost evropskog graditeljstva i umjetničke avangarde i prije nego što se u Evropi otkrilo Srebrenicu kao rodno mjesto Selmana Selmanagića, za Srebrenicu se saznalo kao mjesto brutalnog antihumanizma i obesmišljavanja civilizacije, kao mjesto najstrašnijeg zločina počinjenog u Evropi nakon Drugog svjetskog rata. Od 1995. godine Srebrenica je zajedničko ime za više od osam hiljada nevinih žrtava, za upotrebu institucija i sredstava civilizacije u organiziranom, masovnom ubijanju muškaraca i žena, djece i staraca, za genocid koji je izvršen na očigled Evrope i svijeta.

Selman Selmanagić je rođen u Srebrenici 1905, a po nekim izvorima u Istanbulu godinu ranije, gdje je njegov otac Alija završio studij prava i upoznao njegovu majku Hajriju Omer Vehbi. Djetinjstvo je proveo na Budaku, velikom porodičnom imanju kod Srebrenice, a godine dječastva i rane mladosti u Sarajevu, gdje je pohađao Državnu stručnu školu izučavajući izradu

Selman Selmanagić, Berlin 1985.

namještaja i stolarije. U dvadeset drugoj ili dvadeset trećoj godini položio je stručni ispit za majstora namještaja i stolarije u Ljubljani, a dvije godine kasnije upisao je u Bauhausu *Pripremni tečaj* kod profesora Josefa Albersa. Bio je jedan od petoro polaznika Bauhausa sa prostora južnoslavenskih zemalja i jedini je diplomirao na ovom najcjenjenijem učilištu evropske i svjetske umjetničke avangarde. Kao student dobio je visoka priznanja od svojih profesora; arhitekt Ludwig Hilberseimer ga je nazvao balkanskim Le Corbusierom, a slavni slikar Paul Klee je njegov crtež preporučio njegovim kolegama studentima kao uzor koji treba slijediti.

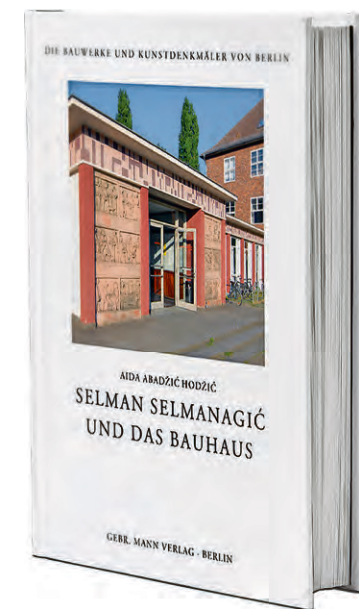
Nakon diplomiranja u julu 1932. Selman Selmanagić je radio nepunu godinu u Berlinu u ateljeu Waltera Gropiusa, utemeljitelja Bauhausa i jednog od najcjenjenijih arhitekata prve polovice dvadesetog stoljeća, a potom, također nepunu godinu, u Istanbulu, u ateljeu utjecajnog turskog arhitekta Seyfija Arkana. U međuvremenu je boravio u Jugoslaviji i sudjelovao u državnim natjecanjima za projekt Kuće za invalide i projekt Državne štamparije; na drugom natjecanju osvojio je četvrtu nagradu i njegov projekt je otkupljen. Od sredine 1934. do početka 1939. boravio je u Palestini, gdje je realizirao mnoštvo projekata, radeći kraće vrijeme u ateljeu Richarda Kauffmana i potom kao samostalni arhitekt. U Jerusalemu je, na zahtjev muftije Al-Husseina, sa jednim jevrejskim kolegom, realizirao projekt učvršćivanja Zida plača pomoću ubrzanog armiranog betona u temelje. U godini u kojoj je započeo Drugi svjetski rat vratio se u Berlin i tokom ratnih godina bio je angažiran na različitim projektima u industriji, filmskoj proizvodnji i stambenoj izgradnji, a istovremeno je sarađivao u akcijama ilegalnih antifašističkih ćelija i grupa. Nakon rata bio je aktivni sudionik obnove Berlina i tokom pedesetih i šezdesetih godina realizirao je niz reprezentativnih

Projekt za grad Schwedt

projekata u DDR-u; u isto vrijeme djelovao je kao voditelj Odjela za arhitekturu i kao profesor Visoke umjetničke škole u Berlinu.

Najzahtjevniji, i svakako najznačajniji, njegovi projekti bili su projekt najvećeg nogometnog i atletskog stadiona u Istočnoj Njemačkoj, Stadiona svjetske omladine u Berlinu, i kompleksni

projekt izgradnje grada Schwedta, u kojem je kao odgovorni, glavni arhitekt bio zadužen ne samo za urbanistički plan već i za projektiranje škola, robne kuće i klupskih prostora. Nažalost, Stadion svjetske omladine je srušen nakon ujedinjenja Njemačke, radi podizanja velike sportske Arene za potrebe kandidiranja Berlina za Olimpijske igre 2000. godine, a njegov projekt grada Schwedta, kod kojeg mu je pripisan neprihvatljivi "individualizam", nije realiziran zato što je odbio dati pristanak na njegovo mijenjanje. U obilju njegovih dizajnerskih ostvarenja, koja je realizirao radeći kao dizajner namještaja i koja su mu donijela ugled klasika

Selmanagić i Le Corbusier, Berlin 1968.

Obnovljena zgrada škole Bauhaus, Dessau, 1976.

DDR-ovskog dizajna, posebno je cijenjen njegov projekt stolice za seminare. Nakon umirovljenja 1970. držao je gostujuća predavanja na više evropskih univerziteta, napose u Grazu, Ljubljani i Sarajevu, i bio je konsultant u projektu rekonstrukcije zgrade učilišta Bauhaus u Deassau. Umro je u Berlinu 1986. i sahranjen je, prema vlastitoj želji, u porodičnom mezarju u Srebrenici.

Rasvijetljeni krajolici

Selman Selmanagić je stekao mnogobrojna akademska priznanja i dodijeljena su mu visoka državna odličja. O njegovom radu i ostvarenjima u arhitekturi, dizajnu i urbanizmu, kao i o njegovom odgojno-obrazovnom djelovanju u Njemačkoj objavljene su mnogobrojne studije. Njegova ličnost i životni put poslužili su kao inspiracija za likove u romanima dvojice njemačkih književnika i u romanima dva beogradska pisca, dramskog autora Mire Otašević i književnika i književnog prevodica Ivana Ivanjija. Međutim, o Selmanu Selmanagiću se malo znalo kako u Bosni i Hercegovini, tako i u njegovoj rodnoj Srebrenici, u koju je u poznim godina života često dolazio i kojoj je svojim doprinosom arhitekturi i umjetničkom oblikovanju osigurao evropsku kulturnu oslovljenost.

Prije četiri godine u Sarajevu je, u izdanju Bošnjačkog instituta, objavljeno djelo Aide Abadžić-Hodžić *Selman Selmanagić i Bauhaus*. Ugledna historičarka umjetnosti i profesorica Filozofskog fakulteta u Sarajevu sa svojim djelom, rezultatom višegodišnjeg brižljivog istraživačkog i autorskog rada, na vjerodostojan i reprezentativan način izašla u susret potrebama ove sredine za cjelovitijim upoznavanjem sa ličnošću i djelima Selmana Selmanagića i za oduživanja osnovnog duga njegovim doprinosima arhitekturi i kulturi dvadesetog stoljeća. U djelu kapitalnog kulturnog značenja predstavljeni su životi postignuća Selmana Selmanagića,

kulture uopće. Opisi koje knjiga pruža o životu Selmana Selmanagića, o pojavi i djelovanju Bauhauusa, o prijelomnim zbivanjima i procesima svijeta dvadesetog stoljeća, zahtijevali su ovladavanje neizmjenim obiljem činjenica i događaja, pronicanje u čudesno mnoštvo ideja, likova i odnosa. Osnovni tekst djela Aide Abadžić-Hodžić je dokumentiran i dopunjen sa preko pet stotina uglavnom iscrpnih bilješki i gotovo dva puta toliko slikovnih dokumenata; *Selman Selmanagić i Bauhaus* je knjiga koja se pojavila kao djelo temeljne historiografske vjerodostojnosti.

Selman Selmanagić i Bauhaus je isto dobnno djelo koje je izmaklo okvirima stroge i stoga nužno parcijalne znanstvene historiografije. Znamo da je nemoguće znanstveno do kraja rasprostrijeti neku osobnu pojavu, potpuno razastrijeti nečiji život; ne može se sve činjenice nabrojiti, sve događaje imati odjednom u vidu. To napose važi za pojave u svijetu umjetnosti i za živote umjetnika koji se napajaju na dubljim izvorima stvarnosti i koji se kreću u višestranim odnosima sa svijetom. Aida Abadžić-Hodžić je u svome djelu posvjedočila da je historičarka umjetnosti i istovremeno autorica koja zna ograničenja znanstvenog rastvaranja nečega što se ne iskazuje u pojmovima već u kreacijama, kojoj je razumljiva nemoć znanstvenog izlaganja života koji ima svoju cjelovitost u svakom pojedinačnom trenutku, a svaki je trenutak tako reći novo vrednovanje čitavog života.

Život Selmana Selmanagića ona u svom djelu otkriva kao čudesno zbivanje individualne sudbine koja nije slučajna sudbina jednog pojedinca, već je moćno individualno jedinstvo ličnosti i sudbine, fascinantni tok neposredne bauhausovske egzistencije. Pritom Bauhaus predočava kao program jedinstva umjetnosti i nove organizacije svijeta posredstvom umjetničkog oblikovanja, kao pojavu u dvadesetom stoljeću koja nije proizvod zadanih normi i formi, već je izvorna gradnja što se razvija iz tvorbenog osnova ličnosti velikih umjetnika, iz njihovih individualnih potvrđivanja nerazdvojenosti

u stoljeću svjetskih ratova. Knjiga *Selman Selmanagić i Bauhaus* je uzbudljiv i ubjedljiv prilog umjetničkom doživljavanju i oživljavanju našeg vremena.

Aida Abadžić-Hodžić govori o životu i postignućima Selmana Selmanagića i svojim djelom pruža više od znanja o njegovom životu i postignućima; ona navodi na zadivljenost Selmanagićevim životom i njegovom raskošnom - gotovo se može reći umjetničkom - ostvarenošću u nečemu što je njegov profesor umjetničkog oblikovanja i jedan od protagonista Bauhauusa, Vasilij Kandinski, utvrdio kao ono na čemu treba raditi u dvadesetom stoljeću. To je: usporednost, mnoštvenost, neizvjesnost, pitanje u kontekstu, povezanost, eksperiment zamjene, isključenog trećega, sinteze, ambivalencije. Željenu odrednicu dvadesetog stoljeća slavni slikar je iznio u članku pod neobičnim naslovom "i".

U članku, što ga je u novi život probudio Ulrich Beck u svom *Prilogu teoriji refleksivne modernizacije*, Kandinski suprotstavlja "i" onom "ili-ili" kao karakterističnoj odrednici devetnaestog

U Jerusalemu je, na zahtjev muftije Al-Husseina, sa jednim jevrejskim kolegom, realizirao projekt učvršćivanja Zida plača pomoću ubrizgavanja armiranog betona u temelje

stoljeća. Aida Abadžić-Hodžić otkriva kako su u ličnosti i životu Selmana Selmanagića povezani umjetnik oblikovanja i zastupnik revolucionarne akcije, junak romana i projektant grada, Srebrenica i Dessau, Istanbul i Berlin, Zid plača u Jerusalemu i mezarje u Potočarima kod Srebrenice, tradicionalna gradnja na Bliskom Istoku i avangardne graditeljske vizije iz Weimara. Pritom pokazuje da životni put Selmana Selmanagića nije bilo puki izraz vanjske sudbine, makar tu sudbinu zvali poviješću.

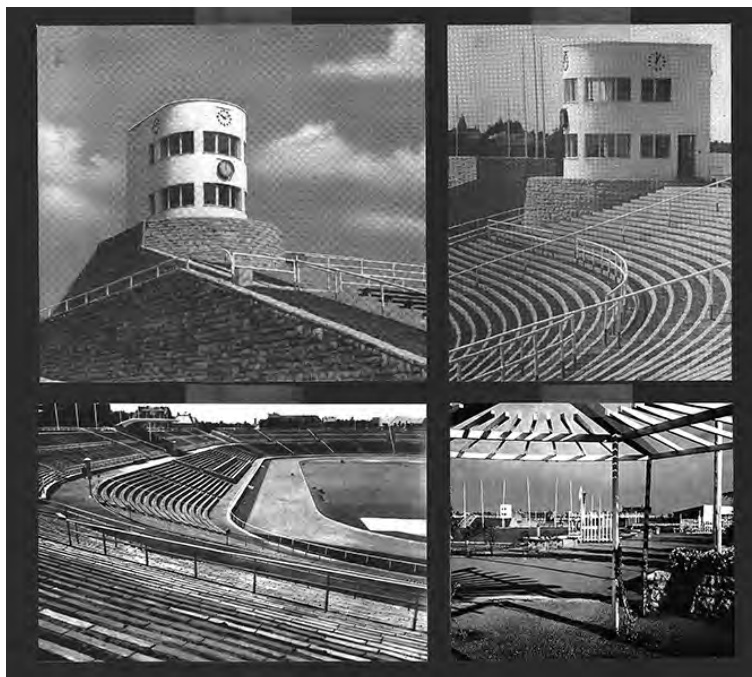
o slobodi u odnosu na vlastiti život. Selman Selmanagić je čovjek koji se usudio da svome životu odgovorno određuje smjer i oblik, i zahvaljujući tome on je kreativno povezo mnogo toga što je na prvi pogled teško povezivo, što pripada različitim usmjerenjima i vidicima stvari, oblika i značenja. Svojim djelom Aida Abadžić-Hodžić je osigurala plodonosno uključivanje u to obilježje veza i relacija.

Crteži, skice, projekti

Pojaava knjige *Selman Selmanagić i Bauhaus* prije četiri godine s razlogom je ocijenjena istinskim događajem u kulturno-povijesnom vidiku našeg bosanskohercegovačkog i šireg zajedničkog jezičnog prostora u kojem se o Selmanu Selmanagiću premalo znalo, a o Bauhausu se uopće nedovoljno zna izvan znanstvenih i stručnih krugova. Nedugo po njezinom izlasku autorica se susrela sa pozivom za priređivanje njemačkog izdanja i objavljivanje djela u sredini gdje se mnogo više zna o Selmanu Selmanagiću i Bauhausu i gdje se odmah prepoznala izvorna

vrijednost njezina rada. Prihvatajući tu mogućnost, profesorica Abadžić-Hodžić je u pripremu njemačkog izdanja uključila dopune iz obilja neobjavljenih i nepoznatih Selmanagićevih crteža, skica i idejnih projekata, kao i fotografija, posebno iz vremena njegova boravka u Palestini, koji su

otkriveni u ostavštini njegove supruge Emire Hadžibašaušević-Selmanagić i koje su joj učinile dostupnim kćerke Selmanagića, te iz dokumentacije koju su joj u međuvremenu stavili na raspolaganje Selmanagićevi studenti. U skladu sa preporukama berlinskog izdavača, osnovni tekst djela proširila je iscrpnijim prikazom prilika u Bosni u vremenu odrastanja Selmana Selmanagića i produbljenijom analizom poslijeratnog stanja u podijeljenom Berlinu i recepcije Bauhauusa u jednom i u drugom dijelu podijeljene Njemačke.

Selmanagić: Stadion u Berlinu, 1950.

kao sistema vrijednosti kojem podliježu najvredniji ljudski angažmani.

U deset poglavlja djela *Selman Selmanagić i Bauhaus* obrađeni su: djetinjstvo Selmana Selmanagića, ideja i koncept Bauhauusa, Selmanagićeve godine u Bauhusu, studijska boravljenja na Mediteranu, povratak u Njemačku, dizajnerski rad, pedagoški rad, bauhausovo iskustvo u DDR-u, te aktivnosti u posljednjim decenijama života. Knjiga je, dakle, izvoran prilog historiji arhitekture i umjetnosti dvadesetog stoljeća, i utoliko dragocjen doprinos historiji

umjetničke i životne cjeline. U njezino predočavanje je uključeno udubljivanje u kulturno-povijesni kontekst, u provaliju prve svjetske noći Zapada i u pojavu Bauhauusa, u gašenja Bauhauusa i u nastupanje druge zapadne noći svijeta, u evropske i planetarne procese dvadesetog stoljeća, kao što je u otkrivanje uključeno uživanje u kreativne dodire i gotovo mističke korespondencije života Selmana Selmanagića i vladajućih tokova u svijetu arhitekture, umjetničkog oblikovanja i civilizacijskog uzvratu silama razaranja

Devetnaesto stoljeće je nazvano vijećem povijesti, povijest se razumjela kao sudbina opstojanja, a opstojanje se svjetonazorski i ideologijski svodilo na radikalnu alternativu. Međutim, "ili-ili" kao odrednica devetnaestog stoljeća svoju najglasovitiju formulaciju dobilo je u istoimenom djelu Sorena Kierkegaarda, kod kojega ono nije značilo biranje jedne od dvaju zadanih opcija, odlučivanje za ovo naspram onog i protiv onog. U osnovi "ili-ili" kod Kierkegaarda je zapravo čovjekovo odlučivanje za izbor, za usluživanje na svijest

Tim proširenjima osigurala je svome mjerodavnom djelu dodatnu uvjerljivost evropske biografije evropskog arhitekta iz Srebrenice.

Za knjigu Aide Abadžić-Hodžić o Selmanu Selmanagiću i Bauhausu treba reći da je knjiga cjelovitog nalaženja i susreta, nalaženja i susreta u cjelovitosti što je poznaje sufijska mudrost koja poučava da kada žedna usta u pustinji nađu vodu, nisu samo žedna usta našla vodu već je i voda našla žedna usta. Knjiga *Selman Selmanagić i Bauhaus* posvećena je Srebrenici.